

10A

ग्रंथ

वल्ली आम्हा सोयरी

प्रा. योगेश बी. डफळ

346 07/DAP

Acc. No.: SR-8144

ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी

© प्रा. योगेश भगवान डफळ

❖ Publisher :

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed (Maharashtra)
Pin-431126, vidyawarta@gmail.com

❖ Co.-Publisher :

Shri Padmamani Jain College, Pabal,
Tal. Shirur, Dist. Pune-412403

❖ Printed by :

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
www.vidyawarta.com

❖ Page design & Cover :

H.P. Office (Source by Google)

❖ Edition: January. 2021

ISBN 978-93-92584-70-1

❖ Price : 200/ -

All Rights Reserved. No part of this publication may be reproduced, or transmitted, in any form or by any means, electronic mechanical, recording, scanning or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner. Responsibility for the facts stated, opinions expressed, Conclusions reached and plagiarism, If any, in this volume is entirely that of the Author. The Publisher bears no responsibility for them. What so ever. Disputes, If any shall be decided by the court at Beed (Maharashtra, India)

अनुक्रमणिका

- 01) वाचन संस्कृती काळाची गरज
 प्रा. डॉ. संजय घोडेकर, पाबळ, पुणे. ||13
- 02) पुस्तकांची चाळ: एक काल्पनिक चर्चासत्र
 डॉ. संतोष आबाजी खरात, पुणे ||19
- 03) नव जनसंचार माध्यम और पुस्तक संस्कृति
 प्रा. डॉ. सारिका आप्पा भगत, पाबळ,
 तह. शिरूर, जि. पुणे ||27
- 04) आधुनिक समाज आणी वाचनाचे महत्व
 राहुल वाराधे, आळंदी पुणे ||34
- 05) वाचन प्रेरणा दिना निमित्त ग्रंथालयातील उपक्रम
 व वाचन कौशल्य विकास
 डॉ. सुधीर रामदास नगरकर, मेढा- सातारा ||41
- 06) डॉ. अब्दुल कलामांचे साहित्य:सर्वांगीण विकासाकडे होणारी वाटचाल
 प्रा. किशोर सुभाष मुठेकर, पाबळ,
 ता-शिरूर, जि. पुणे. ||48
- 07) विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासात महाविद्यालयीन वार्षिक अंकाचे
 महत्त्व
 प्रा. संतोष शेषराव देशमुख,
 डॉ. गोवर्धन औटे, औरंगाबाद ||54

8
 मवर
 बदल
 जने.
 मच्या
 गिक
 नोही
 आहे.
 ड्या
 ल्या
 मध्ये
 चर्चा
 साठी
 गले
 ममुळे
 मारखे
 मुक्त,
 तेच
 आणि
 मयांचा
 मठी ते
 म्याच्या
 करण
 मं. हे
 ल. हे
 मरींच्या
 डफळ
 म)

01

वाचन संस्कृती काळाची गरज

प्रा. डॉ. संजय घोडेकर

प्राचार्य,

श्री. पद्ममणी जैन कला व वाणिज्य महाविद्यालय पावळ, पुणे.

*****

वाचनाने माणूस सुसंस्कृत होतो. प्रत्येकाने दररोज वाचन केले पाहिजे. काही व्यक्ती मनोरंजनासाठी वाचतात तर काहीजण ज्ञान मिळवण्यासाठी वाचन करतात. ग्रंथ हेच आपले खरे गुरु आहेत. त्यामुळे वाचनाला पर्याय नाही. वाचन कोण करू शकते तर ज्याला मन मेटू आहे त्याने प्रत्येकाने वाचन करायला हवे. सर्वाधिक वाचनाची पिढी ही ज्येष्ठांची आहे. तरुणांनीही वाचन करायला हवे. तरुण पिढी कमीत कमी काळात जास्तीत जास्त यशाची अपेक्षा ठेवतात. कठोर परिश्रमाला पर्याय नाही. तरुणांचा सर्वाधिक कल फेसबुक, व्हाट्सअप यांसारख्या क्षणिक माध्यमांकडे असतो. परंतु पुस्तकातून मिळणारे ज्ञान हे चिरकाल टिकणारे असते. त्यातून मिळणारा आनंद हा चिरकाल टिकणारा असतो. विद्यार्थ्यांबरोबर चांगले अध्यापन होण्यासाठी शिक्षकांनीही चांगले वाचायला हवे. त्याचा फायदा त्यांना अध्यापन करताना नक्की होतो. स्वतःच्या आवडीनुसार वाचन करावे. कथा, कादंबऱ्या, नाटकं, समीक्षात्मक लेखन वाचले पाहिजे. दररोज प्रत्येकाने किमान तीन-चार तास एकाग्रतेने वाचन करायला हवे. तसेच वाचनामध्ये सातत्य हवे. एखाद्याला एखादे पुस्तक वाचायला घेतल्यानंतर ते पुस्तक पूर्ण वाचून टाकल्याशिवाय चौन पडत नाही. काही वाचक

चांगल्या कलाकृतीची टिपण काढून नोंदी आपल्या संग्रही ठेवतात. ही अत्यंत चांगली सवय आहे. वाचनाला एकाग्रता व शांतता मिळण्यासाठी वाचकांनी पहाटेच्या वेळी शक्यतो वाचन करावे. या सातत्यपूर्ण वाचनाने वाचनाची गोडी लागते व काही कलाकृती मराठी साहित्यात अशा आहेत की त्या वारंवार वाचाव्या वाटतात. त्यातून पुनः प्रत्ययाचा आनंद मिळतो. ज्याला वाचनाची आवड आहे त्याला वाचण्यासाठी सवड मिळते. पुस्तके मिळविताना गावातील सार्वजनिक ग्रंथालयातून मिळवावीत, शालेय ग्रंथालयातून, कॉलेजच्या ग्रंथालयातून, शासकीय ग्रंथालयातून, विद्यापीठाच्या जयकर ग्रंथालयातून, महाराष्ट्र साहित्य परिषदेच्या ग्रंथालयातून, भारत इतिहास संशोधन मंडळाच्या ग्रंथालयातून किंवा पुणे नगर वाचन मंदिर ग्रंथालयातून वाचनासाठी चांगली चांगली पुस्तके आपण मिळू शकतो व वाचन करू शकतो. त्याबरोबरच ऑनलाईन सुद्धा चांगली-चांगली पुस्तके आपण खरेदी करू शकतो. तसेच आपण ज्या परिसरात राहतो तेथे भिंती पद्धतीने पैसे गोळा करून पुस्तके खरेदी करू शकतो. तसेच सत्कार समारंभासाठी पुष्पगुच्छ शॉल भेट देण्यापेक्षा चांगली पुस्तके भेट दिली तर ते आपल्या संग्रही राहू शकतात.

प्रबळ इच्छाशक्ती आणि प्रबळ आत्मविश्वास असलेले डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे विविध पैलू आपल्याला दिसून येतात. निर्मळ मन आणि दयाळू स्वभावाचे त्यांचे वैशिष्ट्य होते. त्यांनी देशातील तरुण पिढीला आपल्या विचारांनी आणि कृतीने भासवून टाकले होते. भारत नक्कीच महासत्ता बनेल असा दृढ विश्वास त्यांनी प्रत्येक भारतीयांच्या मनात निर्माण केला होता. डॉ. कलाम नेहमी म्हणायचे की चांगले पुस्तक हे शंभर मित्रांसारखे असते. म्हणून शालेय, महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांनी डॉ. कलाम यांची पुस्तके वाचायला हवीत.

एक प्रख्यात तत्त्वज्ञ अनंत देसाई वृद्धपकाळात पुस्तक उचलत नाही म्हणून पुस्तकाची पाने फाडून ती हातात धरून वाचत असत. तर्कतीर्थ लक्ष्मण शास्त्री जोशी वयाच्या ९० व्या वर्षी ही वाचन केल्याशिवाय झोपत नसत. अशाप्रकारे वाचनाच्या तपश्चर्येमुळे ही

ठेवतात. ही
 मिळण्यासाठी
 पूर्ण वाचनाने
 न्यात अशा
 प्रत्ययाचा
 चण्यासाठी
 ग्रंथालयातून
 शासकीय
 साहित्य
 यालयातून
 चांगली
 बरोबरच
 शकतो.
 गोळा
 पुष्पगुच्छ
 संग्रही
 डॉ.
 न्याला
 शिष्ट
 कृतीने
 वास
 नेहमी
 लेय,
 त.
 लत
 सत.
 चन
 ही

माणसं विद्वान् आणि अजरामर झाली. वाचन संस्कृती जपायची असेल तर वाचकांचा वर्ग वाढला पाहिजे. तसेच संपूर्ण साक्षरता निर्माण करणे ही काळाची गरज निर्माण झाली आहे.

सध्याच्या माहितीच्या आणि तंत्रज्ञानाच्या युगात इंटरनेट सारख्या आधुनिक साधनांवर प्रचंड ज्ञान उपलब्ध आहे. याचा उपयोग वाचकांनी करून घेतला पाहिजे. आज प्रत्येक घरात जसे देवघर आहे व दररोज जशी देवाची पूजा केली जाते तसे प्रत्येक घरात ग्रंथालयाचे स्वतंत्र दालन हवे. प्रत्येक गावात मोबाईल टॉवर जसे आहेत तसे प्रत्येक गावात एक ग्रंथालय आणि प्रत्येकाच्या हातात मोबाईल बरोबरच एक पुस्तक असलेच पाहिजे. पुस्तक वाचनाने संस्कृती विसरून दूर गेलेल्या मनांना एकत्र आणण्याचे काम ग्रंथालय त्यातील पुस्तके आणि त्यामार्फत होणाऱ्या संस्कारामार्फतच शक्य होईल.

वाचन महत्त्वाचे का आहे? तर हे महत्त्वाचे आहे कारण ही एक सवय आहे जी आपल्याला एक चांगली व्यक्ती बनू शकते. महान पुरुष आणि महान स्त्रीयांच्या जीवनातून आपल्याला शिकायला मिळते की त्यांच्यापैकी बहुतेकजण पुस्तके वाचण्यापासून प्रेरणा मिळाल्यामुळे जीवनात यशस्वी झाली आहेत. वाचन आपल्याला शुद्ध आनंद आणि तीव्र आनंद देत असते. कादंबरी, लघुकथा, कविता, प्रवासवर्णने आपल्या मनाचे मनोरंजन करतात.

ग्रंथ आमुचे साथी, ग्रंथ आमुच्या हाती,

ग्रंथ उजळती अज्ञानाच्या अंधाराच्या राती !

या ग्रंथाच्या तेजामधुनीजन्मा येथे क्रांती,

ग्रंथ शिकविती माणुसकी अन ग्रंथ शिकविती शांती !

निराश जीवा धीर धरुनी पुढे घेऊन जाती !

ग्रंथ आमुचे साथी ग्रंथ आमुच्या हाती,

ग्रंथ उजळती अज्ञानाच्या अंधाराच्या राती !

माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात लहानांपासून वयोवृद्धांपर्यंत सगळीच माणसे दूरदर्शन, मोबाईल भोवती केंद्रित झालेली दिसतात. तासन् तास दूरदर्शन समोर बसणारी माणसं स्वतःसाठी दररोज चार ओळी

वाचायला तयार नाही. त्यामुळे परिणामी संस्कृती लोप पावण्याची शक्यता आहे आणि मग सांगण्याची वेळ येते "वाचाल तर वाचाल" वाचन हा फक्त विरंगुळा नाहीतर अर्थपूर्ण विरंगुळा आहे. कारण मनोरंजनाबरोबरच ज्ञानार्जनाचा प्रमुख हेतू वाचनामागे असतो. आपण खरंतर वेळ जात नाही म्हणून वाचन करण्यापेक्षा वाचनासाठी वेळ काढायला पाहिजे. वाचन लहानपणी ज्ञान देण्याचं काम करतं तर तारुण्यात शील रक्षणासाठी विवेक आणि सद्भावना निर्माण करण्याचं काम करतं आणि वार्धक्याच्या काळात दुःख हरण करून आनंद देण्याचे काम करतात.

ज्येष्ठ साहित्यिक वि. स. खांडेकर म्हणतात, वाचनाने माझ्या जीवनातील आनंदाच्या क्षणांमध्ये अधिकच सुगंध भरला आणि दुःखाच्या वेळी संकटाशी लढण्याचे सामर्थ्य वाचनानेच दिले. वाचनासाठी आपल्याला भरपूर साहित्य उपलब्ध आहे. कथा, कादंबरी, ललित गद्य इ. वाडमसचा डोंगरच आपल्यासमोर उभा आहे. कमी आहे ती फक्त वाचण्याऱ्यांचीच आणि म्हणूनच वाचन संस्कृती गरजेची आहे. असे म्हणण्याची वेळ आली आहे. अगदी महाविद्यालयीन विद्यार्थी देखील पाठ्यपुस्तके, संदर्भ पुस्तके वाचण्यास तयार नाहीत.

परीक्षे अगोदर केवळ गाईड्सवरच काम होत आहे!

अभ्यासाला वेळ नाही शॉर्टकट चा काळ आहे !

पुस्तके बाजारात मिळत नाहीत गाईड्सचा सुकाळ आहे!

प्रार्थना पसायदान पाठ नाही आणि सिनेमांची गाणी मात्र सारी

तोंडपाठ आहेत !

वाचन संस्कृती रुजविण्यासाठी पुढील गोष्टी करणे आवश्यक आहे.

- १) डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम वाचन गट तयार करणे.
- २) वाचनीय पुस्तके गोळा करून महाविद्यालयात बुक बँक तयार करणे.
- ३) डॉ. कलाम यांच्या स्मृती प्रित्यर्थ प्रत्येकाने एक पुस्तक वाचायला हवे.

पे पावण्याची
तर वाचाल''
आहे. कारण
सतो. आपण
नासाठी वेळ
म करतं तर
करण्याचं
रून आनंद

नाने माझ्या
णि दुःखाच्या
वाचनासाठी
ललित गद्य
हे ती फक्त
आहे. असे
री देखील

हे!

सारी

वश्यक

रणे.

क तयार

पुस्तक

४) प्रत्येक व्यक्ती, शिक्षक, माजी विद्यार्थी, पालक यांनी विद्यार्थी किंवा महाविद्यालयाला पुस्तके भेट द्यावी जेणेकरून त्या पुस्तकांचा विद्यार्थ्यांना फायदा होऊ शकेल.

५) चांगल्या पुस्तकांवर चर्चासत्रांचे आयोजन करणे.

६) डॉक्टर ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या ग्रंथावर आधारित व्याख्याने आयोजित करणे.

७) विद्यार्थ्यांशी संवाद साधण्यासाठी स्थानिक लेखक-कवींना आमंत्रित करता येईल.

८) पुस्तक प्रदर्शनाचे आयोजन करणे. महान व्यक्तीच्या जीवनात वाचनाच्या संस्कृतीची माहिती देणे.

९) पुस्तके वितरित करून वाचक दिन अध्यापक दिवस साजरा करणे.

अभ्यास कसा करावा?

कोणतेही काम प्रभावीपणे करण्यासाठी मनाच्या एकाग्रतेची गरज असते. एखादा लोहार, सुतार किंवा सोनार मनाची एकाग्रता सहजपणे अंगिकारतो. कारण एकाग्रतेच्या अभावी त्यांच्या कामामध्ये अपमात होऊन नुकसान होण्याची शक्यता अधिक असते. मनाची एकाग्रता साधण्यासाठी हे कारागीर लोक कोणतेही पुस्तक वाचत नाहीत किंवा कोणत्या योगाशिबिरातही जात नाहीत. सरवाने आपोआपच त्यांना सिद्धता प्राप्त होते. तसेच अभ्यास करणे हे विद्यार्थ्यांचे कर्तव्य आहे आणि ते प्रभावी रीतीने पार पाडण्यासाठी मनाच्या एकाग्रतेची गरज असते. मनाची एकाग्रता नसेल तर साध्या साध्या कामांमध्ये चुका होऊ शकतात आणि एकाग्र मनाने अतिशय जोखमीची अवघड कामे देखील अचूक होऊन जातात. मनाच्या एकाग्रतेमध्ये येणारा अडथळा म्हणजे मनाची चंचलता ही सर्वात मोठी अडचण आहे. मन मोठे बलवान असते. चंचल असते. मनाला काबूत ठेवणे वान्याला पकडण्या एवढे अवघड असते. अखंड अभ्यास आणि अनासक्ती (वैराग्य) यांच्या सामर्थ्यानेच मनाला ताब्यात ठेवता येते. मनाची एकाग्रता साधणे हे सहज सोपे नाही तसे अशक्यही नाही. आयुष्यात कोणत्याही

गोष्ठीत यश संपादन करायचे असल्यास एकाग्रतेला पर्याय नाही.

इ. उपक्रमांच्या माध्यमातून समाजात वाचन संस्कृती वृद्धिंगत करता येईल व वाचनाने सुजाण नागरिक निर्माण करण्यासाठी मदत होईल.

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमे—
संपादन—डॉ. संदीप सांगळे. डायमंड पब्लिकेशन्स—सदाशिव
पेठ पुणे. २००९
२. परुळेकर आशा— व्यक्तिमत्व कसे घडवाल—उन्मेष प्रकाशन
पुणे— १९९३
३. पुंडे द. दि. भयंकर सुंदर भाषा, मॅजेस्टिक प्रकाशन पुणे.
१९८५
४. य. च. म. मु विद्यापीठ नाशिक— वाचन आणि लेखनकौशल्य
५. काळे डॉ. कल्याण— पुंडे डॉ. द. दि. व्यावहारिक मराठी
निराली प्रकाशन पुणे.
६. कुलकर्णी डॉ. एस. के. वार्ताजगत
७. गोविलकर डॉ. लीला, डॉ. जयश्री पाटणकर व्यावहारिक
मराठी स्नेहवर्धन प्रकाशन पुणे.
८. देशमुख पंजाबराव — 'यशस्वी जीवनाची वाटचाल'
स्नेहवर्धन प्रकाशन पुणे—२००७
९. देशमुख मंगेश — 'शिखर यशाचे' सुरेशचंद्र प्रकाशन पुणे—
२००६
१०. गोखले ल. ना.— पत्रकारितेचा स्वभाव — पुणे विद्यापीठ
पुणे—७

